

ARNAU FAMILIA RIBERA

Els italians gironins i la Guerra Civil

Les operacions d'evacuació d'italians de la Reggia Marina Militare l'estiu del 1936 a les costes gironines i els perills de la diplomàcia honorària

En esclatar la Guerra Civil, les colònies d'estrangers que residien a Catalunya es veieren atrapades en un conflicte en què el seu paper era imprecís. La majoria optà per exiliar-se i van ser evacuats pels seus respectius governs. Entre aquests, els italians residents a les comarques gironines necessitaren la implicació de la Marina de guerra italiana.

ARNAU GONZÀLEZ I VILALTA > TEXT I FOTOS

>> *L'agent consular italià a Palamós, Andreu Ribera, amb el seu uniforme de cavaller de la Corona d'Itàlia.*

L'esclat de la Guerra Civil provocaria que diferents col·lectius patissin per la seva vida. Entre aquests, deixant al marge els sectors conservadors catalans, també hi trobaríem les colònies estrangeres establertes a Catalunya. Una de les que més destacaren seria la italiana, que es comptava entre les més importants. De fet, a la inseguretats general que viurien els ciutadans estrangers, els italians hi hagueren d'afegir el plus de la participació evident del feixisme italià al costat dels militars revoltats contra la República. En aquest sentit, entre l'activa colònia italiana hi destacarien, després de la de Barcelona, alguns altres nuclis com els de Vilanova i la Geltrú (fàbrica Pirelli) o dels de Girona i comarques. Precisament aquests darrers, que Joan Barbarà analitzava al n. 288 d'aquesta revista, serien objecte de diferents operacions dirigides pel cònsol italià de Barce-

lona, Carlo Bossi, i per diferents unitats de la Reggia Marina Militare Italiana —a les ordres del contraalmirall Goiran— per procedir a la seva evacuació.

El rescat de la colònia italiana

Aquest nucli, segons dades italianes, havia anat augmentant moderadament des de finals del segle XIX: el 1887, 46 homes i 22 dones; 39 famílies el 1927; 50 homes i 50 dones el 1930 i, en la darrera informació, del 1934, consten 84 italians a Girona capital i 44 a la resta de la demarcació. Aquesta realitat obligaria diverses naus militars transalpines a fer diferents travessies cap a la Costa Brava. Totes aquestes operacions van ser dirigides des de les aigües del port de Barcelona, convertit en centre de tot el desplegament naval de les diferents potències al Mediterrani espanyol.

Per tant, des de la rada del port de Barcelona, el 24 de juliol de 1936, només dos

La colònia italiana gironina no fou agredida durant els primers dies de guerra

dies després d'arribades les primeres naus italianes, el servei telegràfic Italcable ja comunicava l'immediat embarcament de mil italians a la capital catalana per ser repatriats cap a Gènova. De fet, les operacions de les naus italianes durant aquells darrers dies de juliol serien constants al llarg de la costa mediterrània catalana i valenciana per evacuar connacionals, però també britànics o francesos, a través de les gestions dels diferents consolsats transalpins, sempre coordinades des de Barcelona. Per exemple, durant els darrers dies de juliol (29-30) la nau italiana *Grecale* realitzaria diferents viatges al llarg de la costa nord gironina intentant evacuar de la zona italians i estrangers en general. Concretament, la Marina Militar havia previst que la nau fes escales a Lloret de Mar, Tossa de Mar, St. Feliu de Guíxols, Palamós, l'Escala i Roses. De fet, algunes d'aquestes colònies es deurién sentir inquietes ja que uns dies abans el cònsol italià de Tolosa de Llenguadoc havia rebut un

missatge de la colònia italiana de Cadaqués a través d'un turista francès en què es demanava la seva evacuació. Per altra banda, la nau *Scirocco* també ancoraria a Blanes, Palamós i St. Feliu de Guíxols a principis d'agost per recollir ciutadans italians i traslladar-los a Barcelona, des d'on serien enviats a Gènova. L'expedició tindria la particularitat que es faria en col·laboració amb el consolat dels Estats Units, que hi inclouria un delegat per localitzar ciutadans del seu país. En aquesta dinàmica de col·laboració entre diplomàtics i marines militars, també cal remarcar la tasca de salvament de ciutadans italians realitzada per embarcacions britàniques i franceses, que durant aquells primers dies de guerra realitzarien constants aproximacions a diferents ports de la Costa Brava. Un objectiu que encara s'ampliaria, ara per terra, entre el 26 i 27 de juliol, amb l'enviament d'una caravana automobilística a Girona amb la finalitat d'evacuar part de la

>> *La nau Grecale, de la Reggia Marina Militare italiana, realitzaria diferents viatges al llarg de la costa nord gironina intentant evacuar italians de la zona.*

>> *Emblema de la Reggia Marina Militare italiana (la Marina Reial italiana).*

La Marina Militar italiana fou molt activa a la Costa Brava

>> *El cònsol Bossi i el substitut de Goiran, l'almirall Vittorio Tur, juntament amb el conseller Ventura Gassol en una visita a la Generalitat de Catalunya.*

colònia italiana de la ciutat, i que retornaria amb onze persones d'una col·lectivitat que, pel que sembla, no fou agredida durant els primers dies de guerra. Un fet que seguiria la dinàmica barcelonina. I és que, malgrat que a Barcelona i Girona s'havien destacat nuclis importants de seguidors del feixisme italià, la pressió de les autoritats de la Generalitat i la prudència dels anarquistes de la CNT-FAI evitaria atacs directes. Una relativa seguretat que deuria ajudar, com explica Barbarà, a aconseguir que el viceconsolat honorari a Girona, regentat per G. A. Magaldi, restés obert fins al mes d'octubre de 1936.

Els efectes de la violència revolucionària entre els diplomàtics honorífics italians de la Costa Brava

Des de l'esclat de la guerra, el Govern italià —i en concret el Ministeri d'Afers Exteriors, dirigit per Galeazzo Ciano—, preguntà insistentment al cònsol de Barcelona si creia necessària la seva evacuació i el tancament de la legació. De la mateixa manera, insistentment Bossi respondria que si la situació seguia complicant-se decidiria evacuar tot el personal del consolat i traslladar-lo a les naus italianes de guerra ancorades al port. Aquesta opció no es concretaria mai fins al definitiu tancament del consolat a finals de novembre de 1936. De fet, si s'arribà a aquesta situació no seria pas per l'escenari polític català, sinó per la decisió de Roma —coordinada amb Berlín— de reconèixer el govern del general Franco i evacuar els seus diplomàtics en zona republicana. Aquesta sortida de Bossi al costat del cònsol alemany, Otto Koecher, deixaria del tot desemparats uns altres diplomàtics: els vicecònsols honorífics. I és que aquesta opció d'evacuació i de seguretat dels diplomàtics amb nacionalitat italiana no la podrien aprofitar els vicecònsols honorífics catalans que representaven Itàlia en algunes poblacions costaneres gironines. Sense la immunitat aparent que representava ser estranger, alguns representants italians acabarien patint la violència revolucionària per la seva doble condició de figures destacades de les classes altes i de representants de la Itàlia de Mussolini. Concretament, serien dos els casos d'agents italians que patiren atacs que acabarien amb la seva vida. El primer seria l'agent consular a Cadaqués, Demetri Serinyana. Representant italià des de feia vint anys, en un informe del consolat s'explicava que Serinyana hauria estat assassinat juntament amb el seu pare l'agost del 1936. De fet, a conseqüència del crim comès, el consolat presentà una protesta formal a la Secretaria de Relacions Exteriors de la Generalitat, alhora que decidia evacuar cap a Barcelona primer, i a Itàlia després, la vídua i els tres fills de Serinyana. Amb molta més informació de com es produïren els fets, el segon cas implicaria el representant a Palamós i conegut agent consignatari del port d'aquella localitat, Andreu Ribera (Palamós, 1893 - Calonge, 1936). Empresari i regidor de l'Ajuntament entre 1924 i 1930,

Si la situació seguia complicant-se, Bossi decidiria evacuar tot el personal del consolat i traslladar-lo a les naus italianes de guerra ancorades al port

>> El cònsol Carlo Bossi i l'almirall Goiran en una nau italiana al port de Barcelona l'estiu de 1936.

durant la Dictadura de Primo de Rivera era cavaller de la Corona d'Itàlia. El seu assassinat es produiria a finals del mes de desembre després d'intentar-se la seva evacuació. Els fets se succeïren de la següent manera, segons el relat del representant francès a Palamós i del capità de la nau militar italiana *Scirocco*, a principis d'agost. Segons s'explicava, Ribera demanà a l'agent francès la protecció de la seva família si ell patia algun tipus de represàlia. Llavors Ribera fou empresonat pel comitè revolucionari local. La comandància de la *Scirocco* n'ampliava detalls, en el sentit que, pel que sembla, Ribera podria ser alliberat, però no la seva família, circumstància que impulsà el presoner a negar-se a ser evacuat. A més, segons informava el capità de la mateixa nau, la seva impressió és que s'hagués pogut aconseguir el salvament de l'agent i família amb el pagament d'una

>> Anvers del paper moneda posat en circulació per l'Ajuntament de Palamós durant la guerra.

quantitat imprecisa de diners al comitè local. De fet, segons recordava l'any 2006 el veí de Palamós Josep Coll, la nau italiana *Grecale* ancoraria a la localitat amb l'objectiu de recollir súbdits italians però també de recuperar els arxius de l'agència consular dirigida per l'assassinat Ribera. Segons el record de Coll, «els oficials que desembarcaren a Palamós anaren a can Ribera [...] a la recerca de la documentació italiana del consolat i volien endur-se també el cònsol de Palamós, l'esmentat Andreu Ribera». Respecte a aquesta versió, el record familiar és remarcablement diferent. Segons recorda la seva filla, Mercè Ribera (1928), per una banda l'Ajuntament obligaria Ribera a pagar diferents sumes de diners per protegir-lo. Per altra banda, també segons la filla, el capità de la nau italiana *Scirocco* digué a Ribera que tenia ordres d'evacuar-lo només a ell, i no pas a la família. Davant d'aquesta versió, certament difícil d'encaixar amb la generositat italiana, Ribera es negaria a embarcar sense la família, que creia en perill de patir represàlies si ell fugia. Només després del seu assassinat la muller i els fills marxarien de Palamós cap a Barcelona. De la mateixa manera, la seva mort provocaria la fugida cap a Barcelona del seu germà, Fèlix, que desenvolupava el càrrec de vicecònsol de l'Argentina a la localitat.

Arnau González i Vilalta és professor del Dept. d'Història Moderna i Contemporània de la UAB.

Per saber-ne més:

GONZÀLEZ I VILALTA, Arnau. *Cataluña bajo vigilancia. El Consulado y el Fascio italiano de Barcelona*, València, PUV, 2009, i, del mateix autor, *Amb ulls estrangers. Quan Catalunya preocupava Europa. Diplomàcia i premsa internacional durant la Guerra Civil*, Barcelona, Editorial Base, 2014.

Els agents consulars italians Demetri Serinyana, a Cadaqués, i Andreu Ribera, a Palamós, foren assassinats